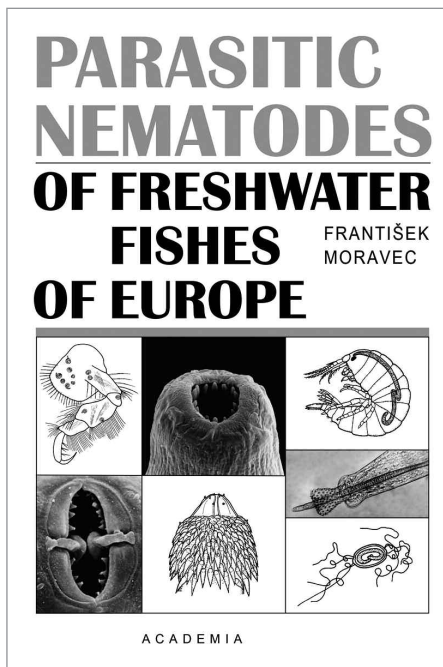

František Moravec: Parasitic nematodes of freshwater fishes of Europe. Nový klíč k určování hlístic parazitujících na rybách

Monografie významného českého parazitologa Františka Moravce, nazvaná Parasitic nematodes of freshwater fishes of Europe, je druhým, rozšířeným vydáním dlouhodobě beznadějně vyprodané publikace, která v Nakladatelství Academia vyšla poprvé v r. 1994. Představuje důležitou práci autora ze série klíčů k určování nematodů – hlístic (*Nematoda*) u sladkovodních druhů ryb. Hlístice parazitují hlavně ve střevě, ale i v jiných rybích orgánech, mnohé druhy jsou veterinárně a medicínsky významné. Dospělí jedinci, ale také jejich larvální stadia, způsobují závažná onemocnění, ve specifických případech jsou příčinou vysoké úmrtnosti chovaných i volně žijících ryb, doprovázené ekonomickými ztrátami. Některé hlístice, např. zástupci rodu *Anisakis* a *Philometra*, mohou být přenosné i na člověka, u něhož vyvolávají žaludeční nevolnost, nebo slabší alergickou reakci. Vzhledem k obrovskému počtu existujících druhů hlístic není překvapující, že se vzájemně značně liší morfologicky, biologicky i stupněm přizpůsobení se parazitickému způsobu života.

Kniha je nejen výborným klíčem k určování rybích hlístic vyskytujících se v Evropě, ale poskytuje čtenáři řadu nejnovějších

informací o taxonomii, morfologii, biologii, ekologii a vývojových cyklech těchto parazitů, jejich detailní popisy, rovněž úda-

je o hostitelích a jejich geografickém rozšíření. Obsahuje 8 hlavních kapitol, které doplňuje seznam parazito-hostitelských kombinací, užitečných hlavně z hlediska prvotní orientace při vyšetřování málo známých druhů ryb.

Po krátkém shrnutí historických faktů autor popisuje techniky laboratorního zpracování rybích hlístic, jež ocení hlavně parazitologové začátečníci. Těžiště publikace tvoří detailní popisy 86 druhů hlístic zařazených do monografie, s vyobrazením taxonomicky významných znaků formou brilantních perokreseb. Oproti prvnímu vydání F. Moravec aktuálně přidal i novou kapitolu (Molecular studies of fish nematodes), kde naznačuje rostoucí význam moderních molekulárních metod při identifikaci hlístic a studiu jejich fylogenetických vztahů. Přehledně sestavený text umožňuje jednoduchou orientaci v různých systematických skupinách hlístic a vytváří z této knihy vynikající moderní determinační prostředek.

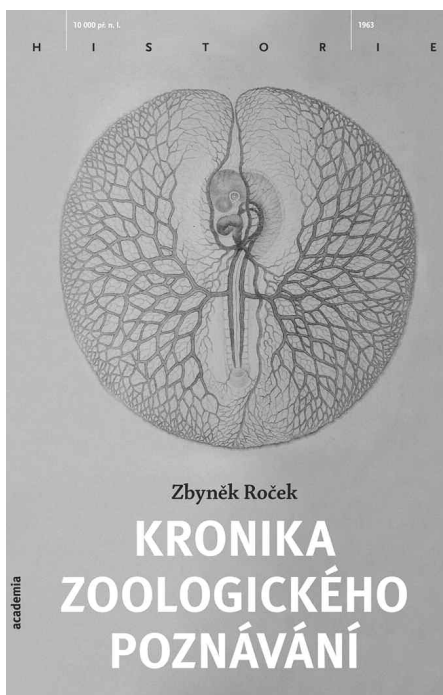
Jako taxonomka umím velmi dobře ocenit jedinečnost a bohatost informací, které publikace nabízí. Je určena především parazitologům, ale jistě zaujme i ichtyology, vysokoškolské učitele a studenty s biologickým a veterinárním zaměřením, kurátory parazitologických sbírek evropských muzeí a chovatele ryb v rámci celé Evropy. Autorovi i nakladatelství je třeba ke zveřejnění této knihy jedině blahopřát.

Nakladatelství Academia, Praha 2013, 604 str. Doporučená cena 850 Kč

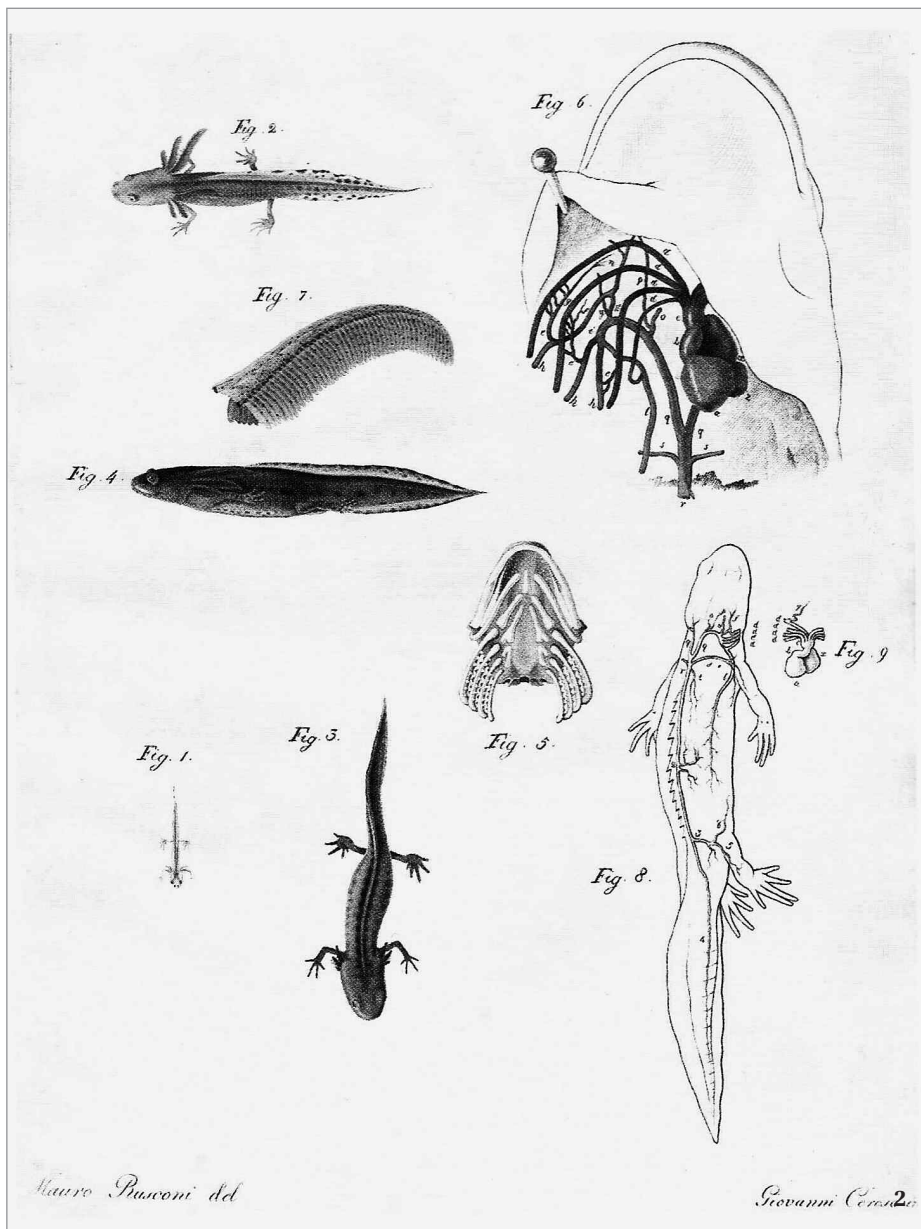
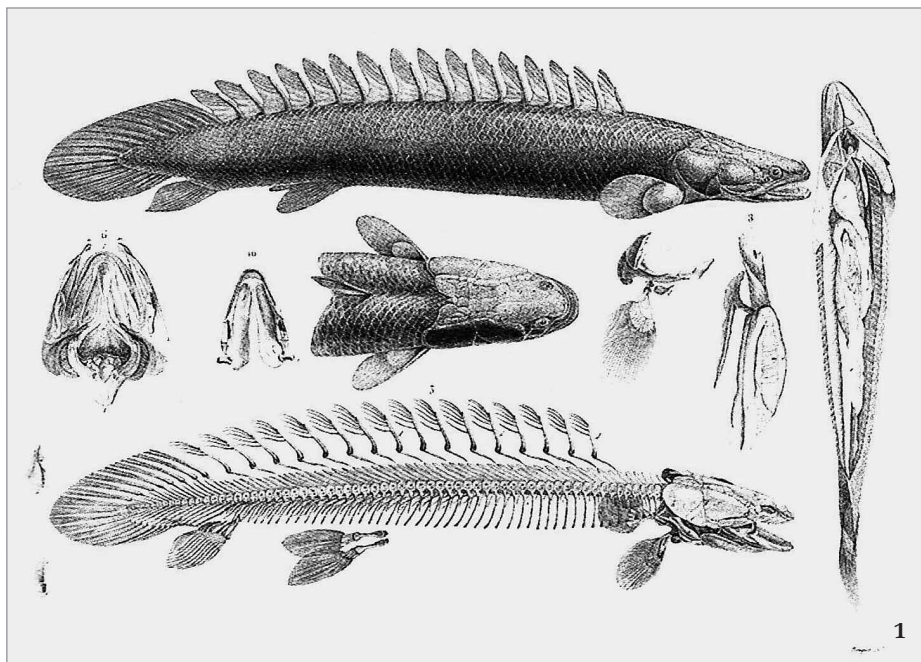
Zbyněk Roček: Kronika zoologického poznávání

Často se dnes setkáváme s otázkou, jaký význam má základní zoologický výzkum a zda je třeba ho podporovat. Správnou odpověď lze celkem snadno nalézt třeba pohledem do historie zoologického bádání. Je to historie poutavá a jednoznačně oslavuje neutuchající úsilí člověka svobodně zkoumat a vysvětlovat svět kolem sebe. Tvoří ji na sebe navazující výsledky práce generací nespočetných badatelů, zhodnocené čas od času významnými objevy, jež nezanedbatelnou měrou přispěly k pokroku lidské společnosti. Jisté je mezi námi mnoho takových, které historie zoologického výzkumu zajímá a jež by potěšilo mít podrobně komentovaný přehled všech velkých a význačných zoologických objevů po ruce. Navíc určitě nebude málo ani těch, kteří by v historii poučení hledat měli. A tak vlastně všem zoologům i nezooloogům mohu vřele doporučit novou knihu prof. Zbyňka Ročka nazvanou Kronika zoologického poznávání.

Jde o obsáhlé kompendium shrnující 181 chronologicky seřazených zásadních objevů nebo významných událostí v oblasti

zoologie počínaje archeologickými doklady domestikace zvířat z období před 10 tisíci let a konče nálezem *Homo habilis* (člověk zručný) v r. 1963. Všechny zařazené objevy jsou nejprve stručně charakterizovány. Následně jsou doplněny podrobnými informacemi o způsobu práce a životních osudech jednotlivých osobností, jež se o zbudování těchto milníků na cestě zoologického poznávání zasloužily. Autor přitom kladl důraz na zachycení a vykreslení společenské atmosféry doby, která tyto významné počiny provázela nebo přímo určovala. Biografická data tak naplňuje množství zajímavých podrobností a čtivých méně známých skutečností z osobního života příslušných protagonistů. Nechybějí fotografie a portréty jednotlivých osobností ani různé ilustrace z jejich díla. Při výběru těch nejdůležitějších objevů se autor řídil hlavně jejich významem pro rozšíření zoologických znalostí. Zařazena jsou proto především ta zjištění, jež měla zásadní přínos pro poznání vývinu, stavby a funkce živočišného těla, pochopení evoluce organismů a odhalení principů a podstaty dědičnosti. Poněkud se tak nedostalo na historii objevování na poli vlastní systematické zoologie. Nelze ovšem přehlédnout, že došlo k rozhodnutí, které zoologické objevy jsou ještě natolik významné, aby byly do knihy zahrnuty, a které si již této pocty nezasluhují, musel být úkol opravdu nelehký. Ostatně autor

v předmluvě ke své knize říká, že vlastní výběr byl do určité míry subjektivní a daný jeho profesionálním zázemím a osobním zaměřením. Téměř osmisetstránkový roz-

sah nicméně vypovídá, že jde o výběr do statečně široký a důkladně pojednaný. Zajímá-li nás, jak k světovému zoologickému výzkumu přispěla česká věda, může-

me v dlouhém přehledu uvedených osobností najít i 11 jmen českých a moravských badatelů anebo vědců, kteří v prostoru odpovídajícímu dnešní České republice významně v minulosti působili (zahrnuti jsou navíc odkazy na ustanovení Královské české společnosti nauk v Praze v letech 1773–74 a České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění v r. 1890). Mezi těmito „našimi“ učenici nalezneme např. Jana Křtitele Antonína Františka Vincence Boháče jako autora rukopisu prvního původního českého zoologického díla nazvaného *Flora, Fauna et Historia Regni lapidei Bohemiae* (vzhledem k smrti autora r. 1768 nebyl rukopis publikován). Zde mne napadá, že v dané souvislosti měl být asi zmíněn také německý lékař Caspar Schwenckfeld (1563–1609), který již v r. 1603 vydal první dílo o regionální evropské fauně obratlovců *Theriotropheion Silesiae* (známé rovněž jako *Theriotropheum Silesiae*), představující dobový, ale překvapivě bohatý anotovaný soupis obratlovců historického Slezska spadajícího v té době pod Korunu českou. Do Kroniky zoologického poznávání byla zanesena i řada objevů nebo nových myšlenek týkajících se anatomie (např. nález vývodu ze slinivky břišní do dvanáctníku německým anatomem Johannem Georgem Wirsüngem, filozofická díla francouzského lékaře Julienu Offray de La Mettrie či objev Bowmanova vaku britským lékařem Williamem Bowmanem). S cílem podtrhnout více přínos české vědy by možná nebylo od věci vzpomenout v tomto směru třeba českého lékaře Jana Janského a jeho nezávislého objevu všech čtyř krevních skupin. Pozoruhodná historie objevu krevních skupin a spletité otázky týkající se prvenství tohoto nálezu by jistě do konceptu publikace dobře zapadly, byť by se zoologie dotýkaly jen okrajově.

Jako celek je Kronika zoologického poznávání nesmírně poučná a zároveň velmi zábavná. Vzhledem k ohromnému množství obsažených informací to přitom není kniha pouze na jedno přečtení. Jde o skutečnou příručku, ve které bude zájemce o historii přírodovědeckého bádání opakovaně listovat. Doufejme proto, že to její brožované provedení dlouho vydrží.

Nakladatelství Academia, Praha 2013, 800 str. Cena 495 Kč

1 Kresba bichira (*Polypterus*), kterého získal a poprvé popsal francouzský přírodovědec Étienne Geoffroy Saint-Hilaire (1772–1844), autor principu „strukturální jednoty“ (všichni živočichové jsou stavěni podle jednotného schématu), během tažení Napoleonovy armády do Egypta r. 1798.

2 Vlastnoručně kreslená tabule z r. 1817, na níž italský anatom Mauro Rusconi (1776–1849), jenž poprvé správně interpretoval rýhování oplozeného vajíčka, dokumentoval vývoj a cévní zásobení žaber u čolka dravého (*Triturus carnifex*). Ukázky kreseb z recenzované knihy Kronika zoologického poznávání